

Első évi folyam.

20. szám.

Május 14. 1865.

N e r o.

E'beszélés.

Vértesi Arnoldtól.

I.

Nero volt neve, ámbár semmikép sem hasonlított ama római szörnyeteghez. Harcias, merész, ret-

A legszebb és legszeretreméltóbb ölebecske volt az egész vidéken.

A szoba közepén volt a Nero ágya. (Rajz. Lüd'rs.)

tenthetlen volt, de nem volt kegyetlen, és soha életében senkit meg nem ölt. Fekete szemeiben a bátorság tüze ragyogott, de tudott gyöngéd és szelid is lenni s hizelegve simult urnőjének karjai közé.

Ismerték mindenfelé, s mondhatjuk, hogy közszeretben részesült. Ez időszert a kis városban, hol urnőjével lakott, nem volt nálánál népszerűbb egyén. Csak a szobaleány viseltetett iránta titkos

gyűlölettel és gonoszindulatunöcseléd, ha reggel fésülnie kellett a kis Nero selyemhaját, midőn szeretét ejthette, el nem mulasztotta egy oldalba-csipéssel vagy egy fülrángatással tölteni rajta boszuját.

Nagyon természetes, hogy Nero is gyűlölettel viseltetett a nőcseléd iránt, kiben kinzó hóhérját látta. Még ha az oldalbacsipések és fülrángatások elmaradtak volna is, már maga a fésülés és a mosdatás elegendő lett volna arra, hogy a gyöngéd Nero ellenszenvvel viseltessék a keményszivű leány iránt, ki nem hallgatva az ő siránkozó nyöszörgéseire irgalmatlanul megfürdeti őt a hideg vízben.

Nehogy t. olvasóink becsülésében alábbszálljon védencünk, mentségére szükséges fölhoznunk, hogy Nero egyáltalában nem volt a tisztaságnak ellensége, csak a hideg vizet és a szappant nem szenvedhette, s annyi sok jeles tulajdon mellett a kis gyöngeséget meg lehet neki bocsátni, annál inkább, mivel a szappan, melyet a szobaleány a mosdatáshoz használt, közönséges durva szegedi szappan volt.

Hiba nélkül senki sincs. S e jeles állat, ámbar csak kutya volt, magasabb képzettségének s finom izlésének oly sok jelét adta, hogy apró hibái számításba sem jöhetnek.

Urnöje, Tökési Krisztina kisasszony nem is talált benne épen semmi hibát. E nézetben osztozott nővére Klementin kisasszony is. Mindkét hölgy kiváló vonzalommal viseltetett Nero iránt, mindketten ápolták és cirógatták s mindketten úgy tekintették, mint sajátjokat.

A két kisasszony már tul volt a 45 éven. Elérték azon kort, midőn már meglehetősen biztossággal számíthattak rá, hogy pártában fognak meghalni. Nem is törekedtek legkevésbé sem férjhez menni, egészen megnyugodtak sorsukban; békésen, csendesen, testvéri szeretetben éltek együtt. Kettecskén voltak csak, egy pár cselédet tartottak s közösen vezették a háztartást.

Ha eljött az ebéd ideje, az asztaltól nem messze fölteritettek Nero számára is. Mindegyik ételt szépen külön tányérban adták elejébe. Neronak saját porcellán terítéke volt, még saját asztalkendője is, melybe ugyan ő maga nem törülte meg száját, hanem megtörülték neki a kisasszonyok. Csak azt sajnálták a kisasszonyok, hogy kis kést és villát nem vehetnek a Nero számára, miután Nero minden műveltsége mellett is csak a közönséges ebek szokása szerint evett.

Éjjelre ágyat vetettek neki. Rózsaszínű szalagokkal felcifrázott kis vánkosa volt, himzett paplan és puha derekalja. Jobbra a fal mellett volt a

Klementin kisasszony ágya, balra a Krisztina kisasszonyé, a szoba közepén a Neroé.

Egyszer azonban Krisztina kisasszony a kis kegyencnek ágyát elvétette szokott helyéről s a maga ágya mellé tétette. Klementin nem akarta engedni.

Krisztina kisasszony tűzbe jött.

— Azért is ide tétetem.

— Nem engedem, nem, soha, míg élek! viszonzá Klementin kisasszony.

— Nero az enyém.

— Az enyém is. Én ápoltam, mikor beteg volt, én mentettem meg a haláltól, én viseltem rá mindig gondot.

— Minek viseltél rá gondot? Én nem kértelek rá. Gondját tudom én magam is viselni.

— Te szivtelen vagy, Tini.

— Te pedig gonosz vagy, a ki a más jószágát el akarja tulajdonítani.

— Nekem jogom van a Neróhoz. Én jobban szerettem mint te, ma is én adtam neki enni.

— Én megtiltom, hogy többé enni adj neki.

— Mit? te megtiltod?

— Igenis, megtiltom.

— Talán ezután már megsimogatni sem lesz szabad a Nerót?

— Megsimogatni sem. Az az én kutyám.

— Csak azért is meg fogom simogatni. Gyere ide, Neró!

— Neró, ide gyere! Klemmi, azt mondom, békét hagyj az én kutyámnak.

Klementin kisasszony sirva fakadt.

— Én tovább nem fogom tűrni a te zsarnokságodat.

Krisztina kisasszony is sirva fakadt.

— Még te panaszkodol? Holott nekem kell itt tűrni mint a rabszolgálnak a te szeszélyeidet! Még saját kutyámmal sem rendelkezhetem szabadon!

— Én nem maradok tovább veled egy fedél alatt! Te megfosztasz egyetlen örömetől. Te nem vagy testvérem, te hiéna vagy!

— Te vagy a hiéna! El akarod rabolni tőlem Nerót.

— Én nem bántom, én többé hozzá sem nyulok. Miattam csinálj vele, a mit akarsz! — szólt Klemmi.

És keservesen zokogva kiment a másik szobába.

Tizenöt év óta ez volt az első komoly összezőrenés. A testvérek ingerülten fordultak el egymástól s egész nap nem szóltak egymáshoz. Klementin erősen elhatározta magában, hogy ő nővérével,

a ki hiéna és vérszopó tigris, többé egy házban nem marad.

— Oh, bárcsak férjhez mentem volna! szólt sohajtva a szakácsnéhoz, ki előtt sértett szívének fájdalmát kiötötte; — most nem kellene itt egy szívtelen testvértől szenvednem.

— Oh kérem alásan, drága kisasszony, — szólt a szakácsné; — még bizony elég ideje van férjhez menni. Bizony olyan csinos menyecske lenne belőle. Ha én még egyszer leány lennék, én se mennék korábban, csak ilyen idős koromban férjhez. Bizony tessék elhinni, hogy válogathat a férfiakban, három is jut mindenik ujjára.

Most már valóban a férjhezmenésre gondolt Klementin kisasszony. Ő nem hagyja magát szkizrozni Tini által és bánja is nagyon, hogy már eddig nem ment, legalább most volna egy védelmezője, a ki nem hagyná őt bántani.

Hasonló gondolatoktól elfoglalva, panaszkolta el sorsát Krisztina kisasszony is a szakácsnénak.

— Ha férjhezmentem volna, most volna valaki, a ki szeretettel gondoskodnék rólam, míg így egy rozszlelkű, irigy testvér oldala mellett kell élnem, a ki meg akar fosztani egyetlen Nerómtól is.

A szakácsné mélyérezelmű és okos asszony volt; ennek az urnőnek is igazat adott. Szívében elfért egymás mellett a részvét Krisztina kisasszony sorsa iránt, és a Klementin kisasszony sorsa iránti részvét, sőt a Nero sorsa iránti részvét is.

— Oh lelkem kisasszony, — vigasztalá Krisztinát; — hiszen ha férjhez akar menni, kap száz kérőt is, különbnél különbeket. Bizony szeren-

csés ember lesz, a ki ilyen drága kisasszonyt kap hat feleségül.

S mint praktikus gondolkozású asszonyság, azonnal hozzá is látott, hogy egy ilyen szerencsés embert kerítsen. Föl is fedezte a jeles férfit, ki érdemes lesz ily szerencsére, Berkes Ignác urban.

Berkes Náci ur ez idő szerint a városi magistratusnak egyik érdemteljes tagja vala, hivatalára nézve forspont-komiszárus, vagy miként ő inkább szereté magát nevezni: előfogati biztos. Kötelessége volt 250 forint évi fizetésért a forspontokról gondoskodni, keresztülmasirozó katonákkal, káplárokkal, strázsamesterekkel s a kirendelt kocsisokkal veszekedni.

Ámbár ez állásban különösen bő alkalmat nyílt tekintélyének gyakorlására, végre mégis unalmasnak találta évről évre folytonosan veszekedni 250 forintért. Épen jókor jött számára a mélyérezelmű szakácsnénak azon tudósítása, hogy a Tökési kisasszonyok számára férj kerestetik.

Mindent meggondolva mégis kényelmesebb helyzetnek látszott férjnek lenni, mint forspont-komiszáriusnak, s a derék férfi felöltvén fekete attiláját, kipedervén bajuszát, s hogy külsejének még hódítóbb kifejezést adjon, kalapjához az ott lengő darutoll mellé még egy másik darutollat s egy hatalmas sastollat tűzvé és a hivatalos tekintély öregbitése végett egy városi hajdut vivén magával, megjelent tisztelgő látogatást tenni a Tökési kisasszonyok házában.

(Vége következik.)

V i l á g o m.

Meghalnék én a város zárt terében,
Miként elhalna a kalit rostélyi
Között a szabad lég fecskéje.
Korlátlan élni egyszerű falun,
Hajnalhasadtán dombos hajlokomból
A nyílt mezőre lépni egyenest,
Harmatos fűben bolygni, s visszatérve
A völgyre nézni tornácóban ülve,
Kéken füstölgő szétszórt falvakon túl
A távol bérecek erdős sátoráig, —
Ez lelkem élte, ez az ő világa!

A földművelés terhe: nyug elöttem,
De a föld mégis minden gyönyöröm!
Ősi földemre le-leheverészek,
S miként a hozzá surlódó szántóvas:
Tőle ragyog fel lelkem arca is.
Barna hant közül száll a fényes légbé,
Pacsirtaszárnyon: dalló szellemem,
S ha lankad, újra földre tér pihenni,
Rögös fészkekből szíva új erőt.

Robogó utcák zaja közt nem hallom
A természetnek szívét földdobogni!
Itt e magános élet, itt e csend,
E szalmakunyhók egyszerű világa,
Lomboktól fedve, fenn a dombnak ormán,
S lenn a mélységben a patak körül;
Minden, minden! — még udvaromnak csorgó
Kútján is a szélingatott veder, —
Lelkemmél már oly hüven egybefort!

Majd, sorba járom marháimnak aklát!
A mint belépek, mezőm vándortársa,
Vig nyertéssel üdvözöl: lovam.
Habos serényét megsimogatom,
Két karral általölelem nyakát,
S ő vállaimra hajtja szög fejét. —
Most ökreimhez térek, méla fényű
Szelid szemökbe nézném jól esik. —
Beszólak aztán szamaramhoz is;
Hű szolgálmat én őt is megkedveltem,
Szeretek én együgyű szellemével

Társalgni olykor. Ő is földi társam!
 Ő is e sárhant mulandó lakója!
 Az ekevas ha egykoron kitérja
 Szétmállott csontja besülyedt porát,
 Ki ismerné meg, bölcsnek-e vagy jámbor
 Szamárnak szertehullott hamva-e?! —
 Hü barmaim! ti vélem egy anyának:
 Az anyaföldnek vagytok gyermeki.
 Vaksors szeszélye tette csak, hogy melyből
 Életre keltem, tieteknél tisztább
 Szellemet fuvalt a maroknyi sárba! —
 Vad erdők ős lalkói hajdanán!
 Vad volt belsőtök sötét ösztöne;
 Mióta társul fogadott az ember,
 Magához vonva védhajlék alá:
 Miként sugárzik nyájas arcotokró!
 Felénk beszédes, értő lelketek!
 Jer, jer házamnak öre: ősz ebem!
 Jer, hajtsd térdenre aggott, hü fejed,

Tekints szemembe bizalmas szemekkel,
 Szemed oly hívő bizalmával, milyet
 Az emberszem oly hasztalan hazud. —
 S ti volnátok-é szegény állatpárak:
 Ti, jámbor barmok; s ti, a rengeteg vad
 Lakói; és ti, dalló madarak,
 Csupán e földi létre kárhoztatva,
 Büntlen büntetve, ti volnátok-é?
 Nem, nem! ha ama biztató remény
 Szívünkel kinos játékot nem üz,
 A lélek élte hogyha nem mulandó, —
 Együtt leszünk mi fenn az uj hazában
 Ember és állat, együtt ottan is!
 Azon egy hant volt mindnyájunk bölcsője,
 Egy sir fogadja be rokon porunk.
 Ha itt alant a föld közös hazánk volt,
 Ott fennen a menny is közös legyen!

Szemere Miklós.

Gr. Károlyi Sándor önéletiratóból.

Boldogemlékezett Szalay Lászlónk „Magyar történelmi emlékeinek” mintegy 400 lapra terjedő negyedik kötete nemsokára kikerül sajtó alól, s ez gr. Károlyi Sándor önéletirását, naplójegyzeteit és Pulay Jánostól a szathmári békekötés történetét tartalmazza, egy Thaly Kálmán által irt bevezetéssel. Különös szívességből szerencsések voltunk e nagybecsű történeti adatokat áttekintés s valamely rész közlése végett megkaphatni, s mi, tekintetbe véve, hogy a szorosan történeti érdekű részek egymással összefüggő kapcsolatban vannak itt is, legalkalmasabbnak véltük Rákóczy híres főhadvezére s a mostani Károlyi grófi ház alapítójának önéletiratóból az alábbi, egyúttal érdekes korrajzi cikket közölni olvasóinkkal.

Engemet pedig, mondja az életirő, in anno 1677. küldöttek Ungvárra iskolába, a holott Károlyi István bátyám már azelőtt tanult és syntaxisban volt; ott ő kegyelmével jártam két esztendeig iskolába, minor és major parvista lévén. Volt praeceptorunk Fekete Ferenc, rectorunk szegény páter Tyukodi János, szállásunkon gazdánk néhai Barkóczy Zsigmond, kit is in anno 1678. a kurucok megöltek ugyanott Ungvár alatt, a mikor szegény Barkóczy Sándort is elfogták volt, és sok becsületes főrendeket.

Ugyanaz megirt esztendőben csakhamar halála után kezdettétvén a pestis, a midőn már több négyszáz embernél kiholt volna a városbul, megnevezett páter rector a seminariumba szállított bennünket, s akkoron interveniálván épen tekintetes nemzetes Jósza Miklós uram házassága a Nyári kisasszonynyal, annak alkalmatosságán a mint feleségét Ecsedbe haza vitte volna, azzal együtt páter Tyukodi uram bennünket elküldött; kikkkel a midőn Munkácshoz értünk volna, mint hogy pestises helyről mentünk, bennünket be nem eresztettek, hanem távol kinn az mezőn megtelepedvén, ott háltunk. A holott is jó izüen elaludván praeceptorostól, a megirt Jósza Miklós uram jó reggel felkészülvén, mind ládáinkat mind egyéb egymásunkat leraktván, mindenestül elmenvén, minket ottan hagyott gyalog a mezőben,

s honnat is azután sem eresztetvén be a városra, harmad napig kellett ott heverünk; a hova is a méltóságos fejedelemasszony gazdálkodott borral, kenyérrel, azon embert sem bocsátván aztán be, a ki velünk volt. Hanem harmad napján az városba beeresztvén bennünket, az megirt fejedelemasszony rendelt tisztességes alkalmatosságot s hintót alánk; s kurucos üdő lévén, maga gyalogjaival bennünket a Tiszáig elkésértetett, hová is; a szegény atyám alkalmatosságot és katonákat küldvén előnkbe, onnét vittek Szatmárra. Holott is in anno 1679. jártam iskolába, a várba, Árki András világi mesterhez, háznál is Fekete Ferenc lévén praeceptorunk; in anno pedig 1680. a várba nem jártam, hanem háznál tanultam, oda járván Prinyi Imre, Ferenc uraimék is, nagyságos Prinyi Gábor uram fiai, kikkkel is voltam principiában.

In anno 1679. hozta ki testvér öregbik bátyám Károlyi Mihály, feleségét tekintetes nagyságos Haller Máriát, nagyságos Haller Pál uram leányát.

Engemet pedig in anno 1681. Báhonyi János nevű szolgája által, bátyám Károlyi Istvánnal együtt küldött fel a szegény atyám Kassára iskolába, a holott is adattattunk a convictusba páter Pethő János regensünk direktiója alá, együtt Prinyi Imre, Ferencel. Holott is semmi prae-

ceptorom nem lévén, csak egytül is mástul is lo-pogattam. Hanem a szegény atyám uram ő nagy-sága azon esztendőben lőtt országgyűlésére men-vén fel Sopronba, úgy állított volt egy philoso-phus convictort, Regész nevűt mellém, és az vi-gyázott reám, ki is azután jesuitává lévén, megholt Munkácson.

Azalatt a szegény Báthori Zsófia világból ki-mulván, temetése lett Kassán a megirt esztendő-ben; kiben is szegény atyám uram ő nagysága volt fő gazda, s praediciációs könyveket és verseket egyikkel velem osztatta ő nagysága a méltóságos rendeknek. Én pedig akkor voltam principista magister Sorányi alatt.

Anno 1682. elsőben magister Székely Ferenc alatt, a Székely László fia alatt, ki is az atyám szolgálja volt régenten, és annakutána magister Mihalovics alatt voltam grammaticában; kiben is betegségem interveniálván, az szegény atyám uram ő nagysága husvét tájban levitetett Szatmárra, és ottan gyógyított. Azalatt méltóságos gróf Ho-monnai János uramnak ő nagyságának Ungvárt halála történvén s én is addig meggyógyulván, vitt el annak temetésére szegény atyám uram ő nagysága magával; István bátyám uramot pedig a Prinyi urfiakkal együtt a páter jesuiták hozták le magokkal Kassáru, kikkel is együtt a megirt méltóságos gróf teste mellett hordoztam a szövét-nekeket, fejéreket, talpig fejrő tafotában, nőtelen legény lévén szegény ur.

A szegény ur temetése végbe menvén, a páter jesuiták vittek fel magokkal Kassára, holott is a mesterem syntaxisra akart promoteálni, de én semmiképen nem cselekedtem, hanem ugyancsak a grammaticában maradtam, István bátyám pedig már ekkor volt rhetoricában.

Azonban in mense Julio egy éjjel a citadellának neki rohanván a kurucság, meghágtá és megvöt-te, benne lévő németeket levágván; a commen-dansuk, Kruk nevű, a városra beszaladván, a vá-rosi commendanstul megfogattatott. Reggel meg-világosodván, kezdettek a kurucok az citadellából a városra löni, s a hóstátot is azon actussal meg-égetvén, úgy láttuk meg hogy kurucok; máskint a városban nagy riadás és rémülés volt, azt gondol-ván, hogy talán pogány, mert a kurucsággal ak-kor armistitium volt. De azzal nem gondolván Tökö-lyi Imre, maga is mellette lévő magyarsággal oda érkezett és oda szállott, s lassan egyik a másiká-hoz lövöldözött, míg az török el nem érkezett; hanem mintegy nagy-boldog asszony napja előtt negyed-ötöd nappal érkezvén el, azonnal a benn valók szive láttatott gyengülni, mindazáltal a né-

met és az embereknek a nagyja viselte magát, noha belsőtül s külsőtül is tartott. De a török ke-ményen munkálkodván, két nap, két éjjel any-nyira hozta a sáncát, hogy három helyen, a vá-ros árka szélyire reudiben verte fel zászlait, s oly szüntelen lőtt, hogy sem a bástyákon sem a kö-falakon nem lehetett az belsőknek járni, s ki miá a lövést is teljességgel elvette; melyen a belsők megrémülvén, minthogy az külső bástyákra az jancsár már szabadon feljöhett-mehetett, trac-tára indultak, és Tökölyivel végezvén, 15. Augusti a várost neki feladták. És másod napon azonnal Tökölyi Imre, maga udvara népével és egy sereg nádkópiás törökkel és bizonyos nagy török urak-kal bejött, és szállott a generális házához. Holott is a midőn lőtt volna, két felől a utcán, a ka-pitul fogva, egész az nagy templomig két sorban a fizetett hajduk állván, a németesség pedig a generális háza előtt mind fegyver nélkül, azalatt a citadella felé való kapu felett lévén bizonyos számu hajduság strázsán, az mint dohányoztak volna, valahogy a tűz ottan lévő bombákba aka-dott és a hajdukot felvetvén, kiket széllyelhánt, kiket az árokba vetett, kiről az egész köntöst leégette, s magát egészen elperzselte. Melyből is igen nagy láрма esvén, azonnal az utcán lévő tal-passág fegyverre költ, és a fegyver nélkül való németeket ölni, vágni kezdette; mely lármára ki-vül a városon is a törökség közt láрма esvén, a jancsár széltiben jött a bástyának; kin a városi lakosok felette megijedvén, úgy mi is a convictus-ban egynehányon, még is szerencsénkre Sennyei István bátyám uram, Orosz Pál és Dobai Gábor uraimék látogatásunkon lévén, azon lármában fe-gyver alatt kezünkfogva vittének bennünket által az generális házához, hol a fejedelem volt, s ugyan-oda a németeket is mind felüzték, hogy megoltal-mazhassák a hajduságtul; esett azért el benne hamarjában mintegy hatvanig való; s ugy nagy-nehezen csendesítvén le a fegyverkedést, valaki-nél mezitelen fegyver látszott, mindjárt levonták s csaknem halálra verték az ablak alatt; mindazál-tal, a mi meglőtt csak meglőtt.

Ezen casus pedig imputáltatott a németeknek, gondolván irántok, hogy az megirt bombát, vagy puskaport studio ásták volna el; s tartván a fe-jedelem is attul, netalántán a generális házaiban is hasonló factio volna, ment által a franciskánu-sok klastromába a rectoriumba, együtt a török urakkal, hová is általkisérvén ott udvaroltunk né-kie. S egy darab ideig ott dohányozván a tö-rök urak discouráltak az fejedelemmel és mentek a táborra ki a városbul; s ugyanakkor a tábo

ron is tűz támadván, nagy lárma volt, de az lecsendesedett.

Maradott pedig benn a városban bizonyos számu hajduság, nagy kemény parancsolattal és vigyázással; mindazáltal lovasok és udvariak is maradván benn, akkor éjjel nem kevés lármák estek némely házaknál és prédálások.

Más napra kelve, a fejedelem együtt a török táborral elment Filek alá, és maradott ottan Fajgel Péter kapitánknak, és alatta feles gyalogság, kiknek is némely részével mindjárt más napon a egész jesuitaságot késértette ki a városbul fel a bányavárosok felé, kiknek is előjárójok volt Acél János, kuruc talpasok hadnagya, discretus pópista legény, és azon hivatalra alkalmatos.

Mi még is mind a convictusban nyomorgottunk atya nélkül mint a raj anya nélkül; noha regensünk páter Szécsényi jesuita, vénsége és betegsége miá ottan maradt volt, mindazáltal az sem bátorodván, vittük által a barátok klastromába, s ottan feküdt betegen.

Egyszer, mintegy harmadnap mulva, jön a fejedelem embere, Fajgel Pétertől, és valami a convictusban tanáltatott, akármi névvel nevezendő, azt mind conscribálták és az fejedelem számára confiscálták.

Kire nézve mi egyenesen csak pusztában maradtunk, sem pénzünk, sem ételünk, sem italunk, sem szállásunk, mert a Forgács-utcán lévő házunkot is Kecser Miklós mindjárt elfoglalta; hanem nagynehezen Pethő Ferenc uram házában lévő gazda adott szállást, hova is kiköltözvén a convictusbul magam, és bátyám Károlyi István, Prinyi Imre és Ferenc, Prinyi Gábor uram fiaival, mintegy egy hétig semmink sem volt, hanem szégyény páter Jalkóczy János, Pátszai Zsigmond uram és Horvát Mihályné asszonyom tartottak bennünket mind étellel s itallal, de azok is éjtszakának idején, csak titkon, minthogy a catholicus státus mindenek előtt nagy contemptusban volt.

Az egy hetet nehezen elvonván, ugyan páter Szécsényi tanácsából bátyám uram ment instálni Fajgel Péter kapitányhoz, ki is a convictusbul mindjárt adott kéthordó bort, egy jó szalonnát, és holmi konyhára valót, s abbul elődtünk egy hétig. S azalatt Istenben kimult édes atyám uram ő nagysága is irt néném Károlyi Judit asszonnak, tekéntetes nagyságos Palocsai István házas társának irántunk, hogy vitetne magához; ki is atyafiságtul viseltetvén, egy furmányos szekeret küldött éretünk a mint az üdő engedte, és azon bennünket vitetett el Palocsára; de minthogy ő kegyelmek is ezen hirtelen való változás miá recipiálták volt magokat Lyublyó várába, lengyel szárnya alá, tehát minket is vitetett ugyan oda magához. Holott is ő kegyelme tartván, ottan praeceptor Jászbrinyi Mihály alatt continuáltam a grammaticát, és azután az syntaxist kezdettem; Károlyi István pedig fennhagyott a rhetoricán.

In anno 1683. Istenben elnyugodott édes atyám, Báhonyi János és Mosolygó Zsigmond szolgálit felküdvén, Károlyi István bátyám uramot Prinyi Imrével és Ferenczel levitette, engemet pedig hagyott Palocsai István, György és Mihók öcséimmal Gyorgyai Imre praeceptorunk inspectiója alatt; kin én felette busultam, gyermek lévén, még is a katonaságra vágyódtam; mindazáltal atyám parancsolatjának engedelmeskednem kellett. Alig mult egy holnap, Palocsai István sógor uram Tökölyi Imre fejedelem udvarlására menvén Kézmárkra, a midőn onnat utolsó farsangra visszajött volna, az méltóságos gróf Homonnai Györgyné is oda érkezett, druszbáki hévvezibe szándékozván; azalatt megirt sógor uram hirtelen megbetegedett, és egynehány nap alatt 18. Martii anni ejusdem meg is holt, kit Isten nyugoszszon az öreg(örök) életben; a felesége azon üdőben gyermekágyban feküdt, Katharina Rozália leányával, ki mostan az ursuliták között Pozsonban apáca: Columbának hivattatik.

(Szalay László hagyományjaiból.)

Felvincstől a Tordahasadékig.

Gyönyörű nyári éj volt, az utazásra oly kellemes időszak! Kocsink vigan haladt; lassan-lassan mind kopárabb lett a táj, s a csöndes kis város már csak mint sötét ködfátyol tünt elő a láthatáron; egy kanyarulat s már az sem látszik. Nincs egy faszor, egy cserje, mely vonzóvá tenné a vidéket; mindenfelől sivár halmok, tar mezők; oh mennyivel szebb a havasi élet! — gondolám magamban, — hol az ember madárdallal alszik s

pásztorfurulya édes hangja közt ébred; hol minden lomb egy kínálkozó tanyácska, hol minden szirt egy tündérregét mesél.

Mintegy négy óra lehetett; a fényes göncöl a kopár hegyek mögé bukott alá s a homály mindinkább enyészni látszott; — eloszlott az árny s fényes arcával a viradat lepett meg.

Kocsink hegyen állta meg; a legszebb tájak egyike tünt elém, melyet a fölkelő nap arany-

színnel vonva be, még vonzóbbá varázsolt. A sima lapályt nyugat felől óriási hegylánc határozza, mely minium-szinben pompázva békésen látszott ölelkezni a bitorfellegekkel. Alant munkás nép forgolódott; mily ellentéte az előbb látott vidéknek! Fejünk felett vig daru-sereg vonul el, amott egy-egy koválygó saskesely s közel az ut hosszán és a mezőn dalos pacsirták.

A hegylánc, melyből a Tordahasadék félországra néző szikláinak magaslanak, az alatta föl-fölesillogó Aranyos vize, a távolban elmosódó Torda városa s a közelben pompázó kastélyos smaragd-liget közepette, mind-mind oly vonzó jelenségek, melyeket szemlélve nem néhány perc, hanem napok kellenének, hogy a szem s a kebel az élet kimerítse.

Lemenve a hegyen s az országútról kitérve, balra haladtunk a Tordahasadék felé. Utunkban találtuk *Várfalvát*. Az Aranyosra hajló hegygerincen várnymokra akadunk; a sáncok még igen jól látszanak. Traján alatt aranyosó telep volt itt.

Félóra mulva Sinfalván voltunk. Ez egy, az Aranyos mellett épült magyar helység, melynek lakóiról, mint általában ezen vidék köznépéről csak azt jegyezhetem meg, hogy igen boszuálló verekedő nép; nem igen szép jellemzés, — de igaz. Mindenfelől bekötött fejű embereket láttam a kapukban álldogálni, mindmegannyi botharcost.

Kocsink egy sebesült udvarán áll a meg. Orvos utitársam míg a beteg ápolásával foglalkozott, addig én Pap János barátommal a tordai szirtrepedés megnézésére indultam. Vig csevegés közt haladtunk a hűvös berkek árnyán, melyek felett a kiálló óriási alabástrom-sziklák a tájat oly regényessé teszik, aztán meg a hőmpölygő Aranyos zugó malmaival!

Utunkat egyenes irányban a hegyen át vevők; itt a vadrózsa s hegyi mirha a legdusabban látszott tenyészni. Kísérőnk az árny, dal s a kellemes illat vala. Kalauzunk sebes léptekkel haladva tündérregéket, meséket beszélt, mi gyönyörrel hallgattuk szavait; még egy pár perc s a hegytetőn vagyunk.

Visszatekintve, gyönyörű változatosságban falvakat, hegyeket s havasi patakokat láttunk különböző színekben ragyogni s a mezei munkás népnek szava tompa zsihajjá olvadva hatott fel hozzánk.

— Ott van *Leányvára*, — szólta kalauzunk kis szünet után.

— A rom még áll s alatta kövé válva régi lakója, az aranyhajú tündér, kit testvérei változtatnak azzá, mivel pásztorfiút szeretett.

A rom egy kerek hegyen áll; római építmény-

nek tartják. Mikós László 1781-ben azt mondja, hogy kapuja felett Pallas szobra állt. Hová lett e szobor? nem tudhatni.

Utunk most egy keskeny völgyön kanyargó havasi patak mellett vitt; a zugó malmok egy egész épületsort képeznek, melyek a tájat igen festőivé teszik; már az utolsó malmot is hátrahagytuk s im a hasadék óriási nagyságában elénk mered. Tarka falai mintha az ég kárpitját tartanák büszke önbizalommal; megdöbben a kebel a nagyszerű omladék látásán, majd hallgató lesz az ajk, a sziv megszűnik egy percig lüktetni s szót nem lelünk érzeményeink kifejezésére.

A szirtrepedés nyílásánál kicsiny kunyhó áll ide tértünk az ut fáradalmait kipihenni s szomjunkt oltani, s mivel a hegynyíláson hűvös szél csapong: a jószívű oláh ember cundráját aggatá nyakamba. Mindegyikünk bottal látta el magát, hogy a gázolásnál biztosabban haladhassunk. Sötét, mohfedett szikladarabok közt haladtunk a Hesdád (Hosdád) vizén felfelé. Körülünk néma csend, s csak néha hallszott egy-egy puskadurranás, mely barátom részéről történt. A szirtfalak a hegy közepe táján emelkednek legmagasabbra; némely helytt függőlegesen tornyosulnak az égnek, míg másfelől félív alakjában tekintenek a kristály-patak tükrébe. Számos barlangjairól a nép sokat mesél; beszélnek, hogy egy pakunár hét évig élt egy barlangban; midőn az üregben pénzt kutatott, a banyák zárták el. 1780-ban egy Kis János nevű kéményseprő valósággal benn is maradt egy mély üregben. Magát vasmacskákkal ellátva ereszkedett alá, de soha vissza nem jött, ott érte gyászos végét a fennemlített év augusztus 13-kán; Gyöngyösi János, az akkori tordai pap, emlékverset is irt halálára.

Tur felőli részén két érdekes barlang vonta magára figyelmünket; itt már törpülni kezdenek a sziklák, tovább egészen elenyésznek. Mindkét barlang száda kőfállal van elrekesztve; a barlangok átellenben fekszenek, mintegy 500 lábnyi magasságban; a Hesdád jobbfelén lévőt *Balika* (Bajka) várának nevezik, s a nép azt tartja, hogy a tündérek korszakában ezüsthiddal voltak összekötve egymással.

Hogy ki építette? nem lehet tudni, azonban igen valószínű, hogy rablók által lőn erődde alakítva; úgy látszik, hogy a két barlang egy egészet képezett, s csak akkor váltak el egymástól, mikor a szirt ketté repedt. Bajka vára nevét *Balika Nikita* oláh kapitánytól vette, ki 1709-ben a labancok elől itt tartózkodott. Balika garázdálkodásának meggátolására egy csapat császári őrség lőn kiküldve, s mi

dön a rabló már-már várához érne, Patkós Dani mészároslegény bárdjával nyakon sujtá, s feje sokáig temetetlen hevert a sziklák közt.

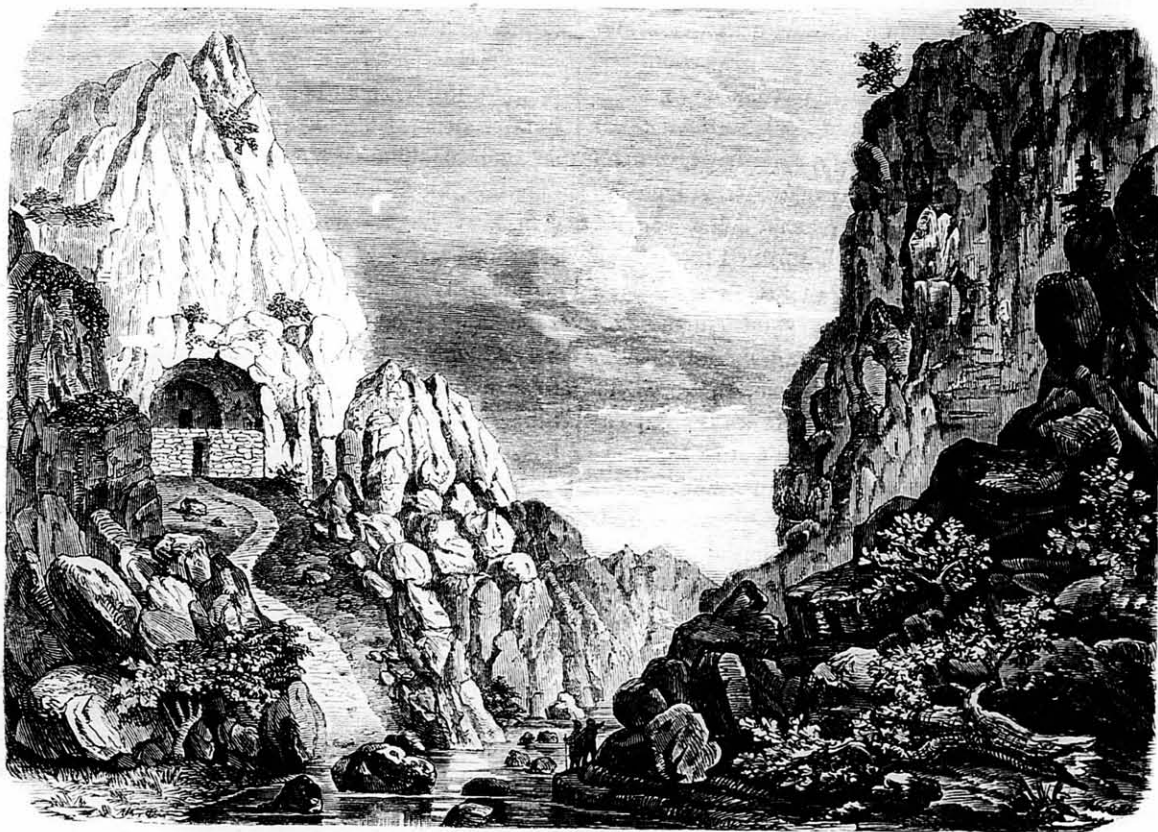
A barlanghoz igen meredek út vezet, a kemény kettős-fal ügyes mestert feltételez. A barlang belső része különben nem valami nagyszerű; falai símák, mintha víz mosta volna üreggé, mi igen valószínű. A barlang belső része mintha ki volna festve, különböző színben pompázik, mi a márványhoz való rokonságát mutatja. Beljebb elkeskenyül s egy vízzel telt medencében végződik. A másik barlang kisebbszerű. Mindkettőt kecskeolnak használják. —

A szirtrepedés hossza mintegy 600 öl lehet, keskeny völgye 12 ölnél egy helytt sem szélesebb, néhol azonban 3 ölnyre is összeszorul.

A hegyen jobbra egy templom-rom látható, mely a 48-ki zavar alkalmával égett le.

A nép azt regéli a tordai hasadékról, hogy Szt. László magyar király a kunoktól üldözötve, erre száguldva keresett menedéket, ki midőn már-már megfogatnék, a szirt ketté vált, s az ellen s közte támadt roppant mélység lehetővé tette megszabadulását; mondják azt is, hogy lova ötszegű patkójának nyoma a szirtben maradt; lehet, én bizony nem láttam.

Nemes Ödön.

A Tordahasadék Erdélyben. (Nemes Ödön eredetije után rajz. Huske.)

Uj-Yorkból Uj-Granadába.

(Folytatás.)

A bennszülöttek kivétel nélkül a spanyol nyelvet beszélik, de természetesen rosszul, azaz lokális és provinciális modorban; általán békeszeretők, s vallásra nézve római katolikusok, noha a vallásról egyáltalán fogalmuk sincsen, kivéve a babonás félelmet és tiszteletet, melylyel papjaik hatalma és befolyása iránt viseltetnek, kiket kivétel nélkül szent férfiakként tartanak.

A földfoglalási jog a világon tán seholy sem érte

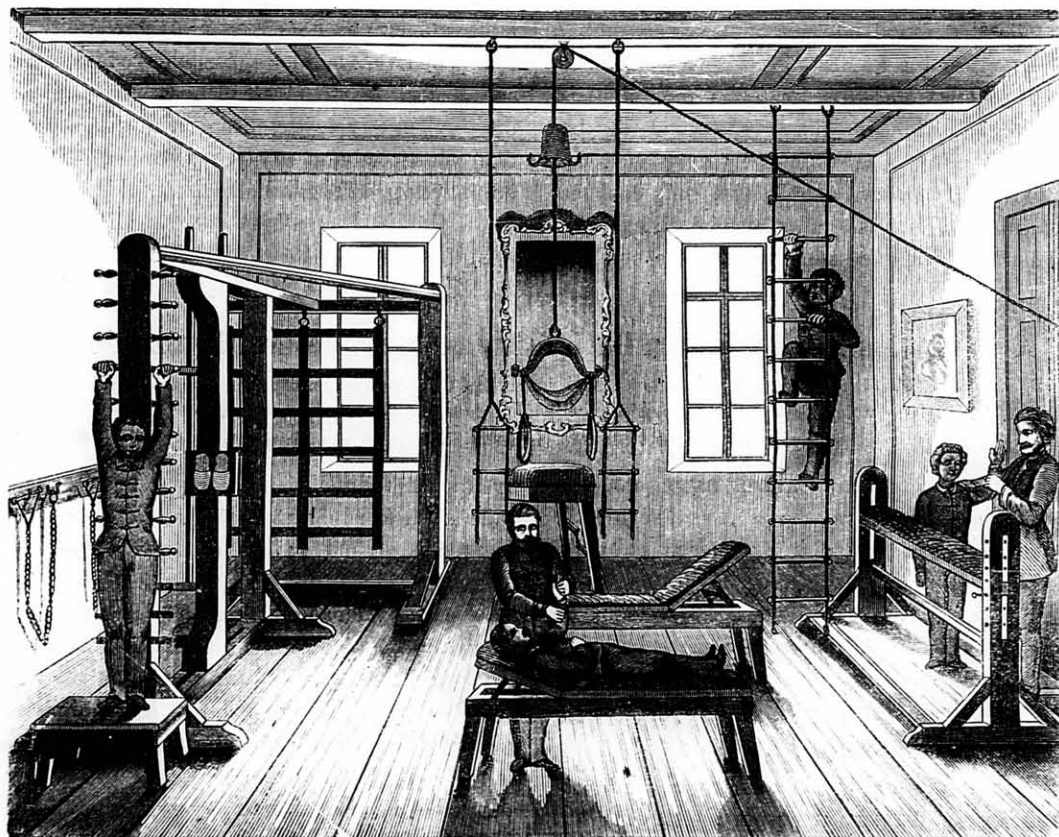
el oly magas fogalmát a bőkezűségnek, mint éppen itten. Az új-granadai törvény ugyanis azt mondja: „minden köztársasági polgár annyi földet foglalhat el maga számára, a mennyit bizonyos, általa kijelölt pontról, szabad szemmel világosan kijelölhet és beláthat.” — Külföldiekből lett polgárok sokszor betűszerint veszik természetesen ezen rendkívül szabadelvű törvényt és a baromtenyésztést nagyban üzik illetéknépen foglalt birtokaikon. Azon-

ban a bennszülöttek inkább szeretnek társaságban élni, s ritkán foglalnak el több földet, mint a mi egy kis kert művelésére szükséges. Birtokjogból eredt per tehát itten eddigelé még nem ismeretes.

Buena-Vistához mintegy 4 mértföldnyire *Frigol* *) állomás következik, mely az egész földszoroson leggazdagabb tér madarak, s egyáltalán vadászat tekintetében. — Egy madárfaj különösen nagy bőségben tanyázik itten, a *Cassidix melanictis*, vagyis egy aranyalétfaj, mely körülbelül 2 rőfnyi hosszú és zacskóforma fészket a magas fák kiágazó sudaraira szokja aggatni. Ezentul pulyka nagyságu papagályok, különösen arák,

más, a boákhoz hasonló ártalmatlan csuszómászók, különösen iguának, melyek néha 5, sőt 6 láb hosszúságra nőnek, s a bennszülöttek legkedvesb eldeléül szolgálnak.

Frigolt odahagyva, számos kukorica-kerten haladunk át, s *Barbacoas* nevű állomásnál egy 615 öl hosszú, öntött vasból készített hidon haladunk át a Chagres-folyón, mely hid 40' széles és 50' magasságra van helyezve a víz színe fölött. Aztán pár mértföldre a folyó mellett haladunk, számos apró kert közt, s csakhamar *Gorgona* nevű városkában állapodunk meg, hol az utasok fagyaltat, lemondát, süteményeket s különféle gyümöl-

Dr. Batizfalvy gyógytestgyakorlati terme Pesten. (Rajz. Haske.) (Lásd szövegét a 214. lapon.)

rendkívül sokféle kolibrik, szarkák, toucánok és trogonok gyűlhelye ezen vidék; s a konyhavadás szintén bőségesen kielégítheti szenvedélyt, mert bűbos pulykák (*meleagris ocellata*), penelopok, curassówk, foglyok, őzek, párdúcok, hiuzok, tapirok, farkasok és mosdó medvék nagy bőségben találtnak itten. Mérgek kigyók szintén léteznek, de nagy ritkaság mindig, ha egy-egy előfordul. A boák, vagyis óriás kigyók azonban számosak, s a *Boa constrictor* szintén mindennap található, ugy

csöket vehetnek a nagyszámu bennszülött nőktől, kik valamennyien fehérbe öltözve, az egész vonatot előzőnlük áruikat ajánlgatva.

Aztán *Matachin* következik, hol átkelünk az Obispo-folyón, aztán *Monument-hill*, s azután a magashangzásu *Empire-city*, *San Pablo* és *Culebra*, hol elérjük a Cordillerák legmagasb pontját, melyen a vasut átvonul. Innét lefelé haladunk a Csendes-tenger felé, mértföldenként 160 lábot esve, s az egész körültünk feltáruló vidék valóban fenéséges és egyáltalában festői. Számos égbenyuló basalt-falak mellett, s néhol ezeken keresztül fut a

*) Fekete bab.

vasut vonal; imitt-amott cukorsüveg alaku csucokat, majd ismét robogó és le-leszökő patakokat hozva elénk, melyek a sebes haladás befolyása alatt mintegy óriási cosmoráma tűnnek fel, és tűnnek el.

Paraiso, Caimisillo, Cardenas és Ancon állomásokon átjutva, leérkeziünk végre a Csendes-tenger posványai közé, s a társaság indóházában, Panama városban utunkat befejeztük.

Az olvasó meg fog bocsátani, reményilem, hogy oly hosszadalmasan irtam le ezen vasutat, melyen az utas most már 2 óra alatt átrepül, beleszámítva az állomások állásidejét is. Iparkodtam oly gazdaságosan beszélni el tapasztalásomat, a mint csak tölem teltet, s ha valaha hazámfi, vagyis jobban mondva: olvasóim közül valakit a sors oda vezérel, s ezen leírásom következtében már előre ismerni fogja a vidéket, bizonyosan meg fog bocsátani.

Ily bocsánatot várva és remélve, még csak azt akarom megemlíteni, hogy az utazási díj ezen két órai vasuton 25 dollár személynként, s egy font

áru $\frac{1}{10}$ dollár, és a mennyiség vagy minőség különbséget soha sem teszen. Ezen bér természetesen legnagyobb az egész világon, s még csak távolról sem ismerünk hozzá hasonlót; de úgy hiszem illő is, hogy azon vállalkozók erélyessége, kitartó türelme s a vállalatba fektetett csaknem számlálhatatlan vagyóna méltó jutalomban részesüljön.

A vasut jövedelmének nagy része eddigelé javításokra fordított, úgy hogy jelenleg a vonal az egész világon legsolidabb modorban van felépítve, mintha csak örök időkre helyeztetett volna oda. A hidak részint öntött vasból, részint faragott gránitból építvék, s az egész vonal macadamizálva van. Az állomásokon gyönyörű lakása van minden felügyelőnek, öt hold kerttel és gazdasági épületekkel ellátva, s mindez egész fehérre festett kerítéssel körülzárva. A társaság új villanyhírlője pedig mult évben úgy építettett egészen ujra, hogy minden pözna helyett egy-egy háromszögletes és 10 láb magas gránitoszlop állítottat föl.

(Polyt. köv.)

Xántus János.

A gyógy-testgyakorlat dr. Batizfalvy testegyenészeti intézetében.

A városligetbe járó fővárosi közönség igen jól ismeri a Királyutea végén, a 89-dik szám alatt levő azon izletes külsejű épületet, melyet dr. Batizfalvy leginkább a testegyenészet céljából állított fel. — Jelen alkalommal e jótékony magánintézet gyógy-testgyakorlati termét ismertetjük meg az olvasóval.

Ezen gyógy-terem az intézet első emeletében úgy van elhelyezve, hogy a szükségelt készülékek és gépek benne kényelmesen elférnek, sőt hosszadalmai között elég tér jut a fel- s aljárkálásra is. A terembe tágas előszobából lép a gyakorló, melynek elrekesztett része zuhanyfürdőnek használtatik. A terem belülről fülör porcellán kályhával van ellátva, mely körülmény a légtisztításra is jótékony befolyással bír.

Nyarban a napsugarak heve sűrű ablakfüggönyök által korlátoztatik. A terem a testgyakorlati állványokon kívül nyugpadokkal, kerevettel, tükkörrel s egyéb csinos butorizzattal van ellátva. Szükség esetében ezen gyógytestgyakorlati terem 1—2 szomszédos, szárnyas ajtókkal ellátott szobával nagyobbítható.

A gyakorlatokat az intézet igazgatója és segédje végezi, azon szabályos mód szerint, a mint azt Batizfalvy dr. a legjelesebb hasonnemű külföldi intézetekben tanulmányozta. A gyakorlatok rendszeren a délelőtti órákban tartatnak, azonban a bejárók körülményeihez képest a délutáni órákban is használhatók.

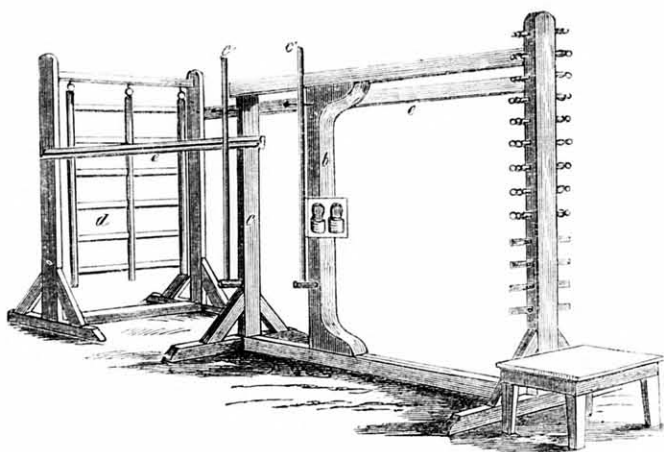
A gyakorlatokat a hölgyek könnyű, bő és ké-

nyelmes zubbonyokban, a gyermekek pedig bő nadrágban és rövid köntösökben végezik.

Ezen teremből az erőkísérletek természetesen ki vannak zárva, miután a gyógytestgyakorlat céljával ez meg nem egyezik. A meghatározott gyógytestgyakorlati vagy helybeli testmozgások sorozatából egyik gyakorló a másik után váltakozó rendben 6—7-et végez úgy azonban, hogy minden mozgás 9-szer hajtatik végre egy huzomban, szabad és mély légzésekkel kapcsolatban; és így egy óra alatt 54—60 mozgás esik egy gyakorlóra. — Minden mozgás után néhány percig hanyat fekvésben piheni ki magát a gyakorló az e célra alkalmazott nyugpadokon, melyek feszesen tömött lószőrderék-aljakkal vannak ellátva.

A betegek a gyógyteremben naponként összejönnek és vidám beszélgetésekben szórakozást találnak, s látván társaik javulási előmenetét, ez által saját bajaik meggyógyulásának reményében megerősíttetnek. Az orvos pedig itt könnyebben észreveheti betegein a naponkénti változásokat s ha szükség, a tett mozgásokat ujjabbakkal cserélheti fel.

A mi azon eszközöket és gépeket illeti, melyek a testgyakorlati gyógyteremben használtatnak, azok egyenkint lerajzolva a következők:

I. ábra.

Mindenekelőtt a nagy vagy főállvány vonja magára a figyelmet (I. ábra), mely különböző részekből van összeállítva, mint azt a gyógy-terem rajzában is láthatni; e részek különféle mozgások véghezvitelére szolgálnak, de így felállítva, s több haránt rúd által összekötve, és hosszú srófok segítségével a szoba padlatához erősítve: mégis összhangzó egésztest képeznek. Az itt látható állvány főalkatrészei a következők:

2. Az ugynevezett hágsós árbo (Sprossenmast) — (I. ábra a.), mely gömbölyű politirozott fogakkal — hágsókkal — van ellátva azon célból, hogy a gyakorló kényelmesen megfoghassa ezen fogakat, midőn mozgásait végezi; a 4 alsó fog négy-szögletes, mert ez a lábak támaszául szolgál. Ezen hágsós árbocon különféle testállások s mozgások álló helyzetben vitetnek véghez.

2. A feszítő vagy nyújtó gép (Spanngestell) — (I. ábra b.) — ennek az imént említett hágsós árbo kiegészítő részét teszi. Leglényegesebb részét azonban azon erős faoszlop (b.) alkotja, mely a a harántul összekötő alsó és felső gerenda közt majd közelíthető a hágsós árbochoz, majd ettől eltávolítható. Az összekötő harántgerendákban fogazatokkal ellátott vaspánt van, melyen a közép- vagy főoszlopot előre vagy hátra tolhatni, s tetszés szerinti helyzetben feszesen is rögzíthetni. Ezen közép-főoszlopnak a hágsós árbo felé néző oldalán a lábtalpnak megfelelő mélyedéssel ellátott fa-lap van, melyen szintén erős bőrből készült kengyel van alkalmazva. Ha a gyakorló arcával a hágsós árbo felé tekintve, annak fogait megfogja, két lábfejét pedig az említett bőrkengyelbe helyezi olyformán, hogy talpai a fa-lapnak mélyedésébe illesztethessenek: ekkor kinyújtott helyzetben a levegőben függ; s a szerint a mint a hágsós árbo fogain két kezével fel vagy aláfelé ha-

tol, törzsét többé vagy kevésbé feszíti, — innen az elnevezés.

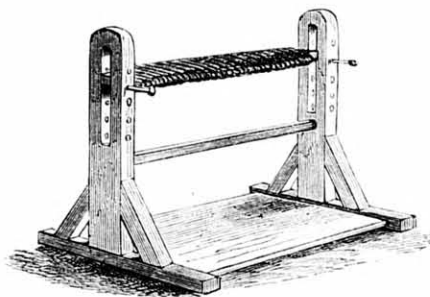
De a feszítőgép segélyével nemcsak ilyen vizirányos helyzetben tétetnek gyakorlatok, hanem álló helyzetben is, s erre nézve ismernünk kell még a feszítőgép harmadik alkatrészét is. Ez hasonlóan erős faoszlop (I. ábra c.), mely azonban az összekötő harántgerendákhoz mozgathatlanul van erősítve, s melyhez a közép vagy főoszlop szintén közelíthető. Mindkét oszlopból néhány hüvelyknyire vizirányosan falemeznek nyulnak ki, melyekre függőlegesen ismét vékony, gömbölyű, sima rudak vannak alkalmazva (I. ábra c. c.). Ha a gyakorló két karját kinyújtva ezen rudakat átmarkolja, törzsét előre s hátra hajlíthatja. Ha pedig az erőkifejtést fokozni szükséges, akkor a gyakorlatot intéző egyén a gyakorlónak gyöngéden nyomja hátát, miáltal oly ellenállást szolgáltat, melynek legyőzésére az erő fokozása szükséges.

3. Az egész főállványt kiegészíti még a kettős hágsó (I. ábra d.), és a hosszú s rövid függő harántrud (I. ábra é. é.) (Hängebaum). A mozgékony kettős hágsó hasonlóan testgyakorlati nyújtó vagy feszítő mozgások véghezvitelére szolgál. A függő rudak pedig arra valók, hogy rajtok a függő-járás végeztessék, midőn t. i. a gyakorló kezével a rudakat megfogja, s lába a levegőben függve, előre haladólag mintegy a levegőben függve jár.

A nevezett gépek önállólag is lehetnek elhelyezve, de így egymással összekötve csekélyebb helyet foglalnak, s kellemesebben hatnak a nézőre. Így van ez a külföldi legelső hasonnemű intézetekben is.

A főállványon kívül a teremben van még:

A támkorlát (Wolm) (II. ábra.) 2—2½' magaságu oszlopok kivágásaiban egy kipárnázott kor-

II. ábra.

lát tetszés szerinti magasságra helyezhető, s ezen helyzetben fogantyúk segélyével biztosítható. A kívánatok szerint a gyakorló különböző testrészei-

vel támaszkodik a korlátra, s végzi előre vagy hátrafelé hajló mozgásait, mi közben lábait azon fa-léchez támasztja, mely a tünkörlát talapzatán van megerősítve.

A *magas támpad* (Polstergestell) (III. ábra.), magas lábakon nyugszik, s kényelmes ülés tekintetéből ki van párnázva; a gyakorló lábait a bör-

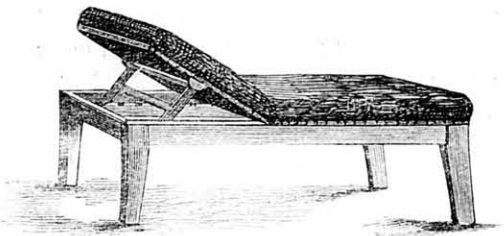

III. ábra.

kengyellel ellátott s a támpad lábaival összekötött fa-lécekre helyezi el, mi által a leeséstől biztosított, s így végezi ülő helyzetben a meghatározott mell-, hát-, vagy oldal felé történő mozgásokat.

Az *alacsony támpad* szerkezetében megegyez a magas támpaddal, csak hogy lábai rövidebbek. A lábak biztosítása tekintetéből itt is kengyellel ellátott lécek vannak alantabban és magasabban elhelyezve, hogy a nagyobb s kisebb gyakorlók egyaránt használhassák.

A *felnyitló* vagy *csappanó pamlag* (Klappgestell) (IV. ábra.), alacsony pamlag, melynek párnázott ülő-felülete az alját képező farámával úgy van összekötve, hogy egy része annak felnyitható és egy támasztóval alacsonyabb vagy magasabb hely-

IV. ábra.

zetbe állítható, a szerint a mint a gyakorló baja kívánja. Van ilyen felnyitó pad több; van olyan, hol az ülés kis része, van ismét olyan, hol annak nagyobb része nyílik fel. Ezen padokon hanyatt fekve ellenállási mozgások végezhetnek a karok és a lábakkal.

Azon készülékek közül, melyek a gyógyteremben találhatók, mint két *lengő*, egy *kötélhágcsó*, *padok*, *székek*, még kettőt kiemelünk különösen, a

Picheryféle ruganyos lánckészüléket és a *Glissonféle ingát*.

A *Picheryféle készülék* (lásd az V. ábrát és a gyógyterem rajzát) áll két láncból négy-öt tollra, melyek ruganyos gyűrűkbe vannak csavarva; e tollak vagy rugók különböző foku ruganyossággal bírnak, és együttvéve változatos ellenállást szolgáltatnak a feszítés mértékéhez képest, melyet azoknak adunk. A tollak belsejében ritkább gyűrűkben folyó ruganyos zsineg szabályozza mind-egyik rugó viszonylagos feszülését. Az ellenállási erő 0 foknál kezdődik, s a szerint, a mint a testnek különböző állást adunk, aránylag változó fokig növekszik, s a legerélyesebb feszítést egyensúlyozni képes. A ruganyos zsinegek, valamint a tollak, erősebb karikák által vannak egybekapcsolva, a lánc erejének megfelelőleg. A tollak bizonyos szabály megvagyázása mellett bármennyire feszít-

V. ábra.

tessenek és bármily irányt adjunk azoknak, minden sérülés ellen védve vannak a nélkül, hogy erejükből vagy ruganyosságukból veszítsenek; és úgy vannak készítve, hogy az első, vagy melyik a fogantyút tartja, a legengedékenyebb, a másik t. i. a melyik utána jön, már kissé erősebb s így tovább. A láncok egyik végén horgok vannak, melyeket falbavert vagy az ablak könyökdeszkájához erősített esavarszegekbe akasztunk. A lánc másik vége a fogantyúban végződik, melyet kézben tartunk. Az V. ábrán a Picheryféle testgyakorlat a számosak közül egy minta mozgással van érzéktve.

A *Glissonféle inga* alkat szét két puhán bélelt széles félholdképű szijdarab teszi (lásd a gyógyterem rajzán a tükör előtt); melyek egyikebe az áll támaszkodik, míg a másik a nyakszirtten vonul végig. Érintett szijak azon vaskengyel horgaiba fügesztenek kétfelől, mely jobbról balra

a fej fölött ivszerüleg vonul el olyformán, mint a vödör fölé annak füle emelkedik. A kengyelbe kötelet huzunk, mely a szoba boltozatjába erősített csigán fut végig. Az inga még két jól kibélelt hónaljszija is bír, melyekbe gyakorlat alatt a két kar fűzetik. A gyakorló lábujjhegyre támaszkodva félig álló, félig függő helyzetben lóg néhány percig a nevezett ingában s a körülmények szerint előre-hátra szabadon leng benne.

A mi a gyógytestgyakorlatot közelebről illeti, ezt az intézet igazgatója dr. Batizfalvy, intézete III-ik évi működésének jelentésében (1862) kimerítően tárgyalja; mint szintén „Házi gyógytestgyakorlat“ (Pest 1857, Lampel R. bizománya) című munkájában bőven fejtegeti. Utasítjuk azért az érdekelt olvasót a fentebbi munkákra.

Befejezésül még ide iktatjuk azon betegségek rövid sorozatát, melyek a gyógytestgyakorlat által leküzdhetők. Ezek közé tartoznak:

1.) Minden, az izmok gyöngeségéből vagy megzavart ellenhatásukból, úgyszintén az izmok és inak megrövidüléséből, vagy a csontok meghajlásából és elferdüléséből eredő úgynevezett testegyenészi — orthopaediai — kórok, mint: általános izomgyöngeség, hátgerincgörbülések, ferde váll és csipő; a nyak, térd, lábak, karok, kezek összezsugorodásai (Contracturen); szűkmellűség, (madárnell.)

2.) Minden, az idegrendszer gyöngeségéből és

megzavarásából származó bajok, ment: ideges ingerlékenység, ideggyöngeség, bénulások, ideggörccsök, vidatanc, irógöres (Schreibkrampf,) nyavalyatörés, úgy szintén az idegrendszer erélytelenségéből vagy hiányos erélyéből származó lelkibetegségek, a lépkór, életuntagság stb.

3., Minden, az el- és kiválasztó szervek pangásából származó kórállapotok, mint: étvágyhiány, rosz emésztés, emésztési gyöngeség, gyomorsav (Magensäure), gyomor- és bélnyálkásodás (Verschleimung), puffadság (Flaulenz), hájkor (Fettsucht), pangás a verőcérrendszerben, máj és lépdegenat, sápkór, szokványos dugulás s a fejnek innét származó zavartsága s más az agyra visszasugárzó kórtünetek.

4., Minden, a mellkas megszűkülése vagy a belégzési és vérkeringési szervek egyes működéseinek fennakadása következtében származott másodlagos bajok, mint: ideges mell-és szívszorongás, légrekedés.

5., Mindazon kórok, melyeknek oka a rosz vérvéggyülésben vagy a környi hajszáledények keríngésének megzavarásában s az innét föltételezett vér-és nedvszorulásokban keresendő, min' vértorlódás a mell-és fej felé, hideg kezek és lábak, sápkór, vérszegénység, aranyeres bántalmak, mirigyfájdalmak, görvélykór, idült szemlob, szélhűdési hajlam stb.

Egy hét története.

(A Dante-ünnepről.)

1843/3 1821.

Ma, midőn e lap megjelenik, nem foglalkozhatunk egyébbel, mint ama nagy költői ünnepvel, mely e pillanatban az Arno völgyét a művelt világ figyelmének központjává teszi, s mely oly fennen hirdeti, hogy ha minden elmúlik is a világon, de a költői lángelmék fényének mit sem ártanak a századok. Ama pompás éghajlat, melyet „Rienzi“ írója „a szerelem éghajlatának“ nevez, most sok ezer neg ezer ember lelkesülésétől mosolyog; az a százszor megénekelt toscanai tavasz, mely mindig paradicsommá teszi a földet, most egy hálaadó nép örömeire hint nyájas fényt: az a költői város, mely sugár tornyaival, könnyű templomkúpjai-, márványhidjai- és szép palotáival egy virágszőnyegen látszik lebegni, most egy magasztos kegyelet áradó hangjaival van teli. S mindez egy hatszáz év előtt született lángelme dicsősítésére.

Soha nagy költő emlékezetének megünneplésére nem kínálkozott méltóbb hely, mint Florenc.

E város, melyről — régi édesbús emlékeim közé tartozván — oly örömet szólok, az érező és költőiségre hajló szíveket mindig melegebben érdekelheti, mint az élveztől esillogó Páris, vagy a kereskedés óriás Londonja. A nagy történeti emlékek s a művészet legnemesebb alkotásai a természet csodaszépségével párosulnak Florencben. A múzsák, egykor az Olympról számüzve, mintha sok időre e falak közt találtak volna menedékhelyet, minden az el nem muló költészet színeit és idomait tünteti föl. Itt még a dühöngő ragály is egy bájos „Decameron“-t szült, melynek szépségeiben a világ soha sem szűn meg gyönyörködni. A virágszóró leánykák, kik bokrétát dobnak az utazó kocsijába, s az aranyokkal fizetett florentin kalapokat utcáikon fonó pórnökön kezdve Brunellesco merész templomkúpjaig e helyen minden, de minden vonzó képet ad. Ez a művészet és költőiség városa. Itt vannak azok a várpaloták, melyek a „Fehérek“ és „Feketék“ nehéz villongá-

sait látták, beszélve egy komor fenségü korról, és egy csodás helyről, hol „a múzsák még a fegyverzajban sem némultak el;“ itt van a „kegyelet“ szobra, melyet Michel Angelo 90 éves korában készített, mint utolsó művét; itt van az a templom-ajtó, „mélto a paradicsom kapujának,“ melyen Ghiberti negyven évig dolgozott; itt él még a Mediciek hatalmából a legjobb rész, mely folyvást fenmaradt, a művészet pártolásának eredménye; itt van Benvenuto Cellini érc „Perseusa,“ s a legszebb görög szobor, mit a világ ösmer, „a medicisi Venus;“ itt a palotákban, templomokban s a Boboli-kert ligetei alatt láthatók a legkitünőbb szobrászok márványai; itt buzog Ammanato szökőkútja, azon a helyen, hol Savonarolát, a szabadelvűség e hőselkü szerzetesét, a nép, midőn elveszté eszét, megégette; itt látható a felvirágzó festészet gazdagsága, Cimabue első madonnájától s Giotto első „feszületétől“ kezdve Rafael „madonna della seggiola“-jáig; itt nyugszik Galilei a földben, melynek mozgását ő fedezte föl, s Alfieri, e merész tragikai író, kinek hamvai fölé Canova állított emléket; itt mutatják a helyet, hol Machiavelli — e nagy lángelme — munkálkodott, s egy másikat, hol a „Divina comoedia“ költője hat század előtt született.

E soha el nem tűnő emlékek városa, mely a mai olasz királyság székhelye lön, e legujabb korszakát semmivel sem kezdhetné volna meg fényesebben, mint hogy megüli a „Divina comoedia“ költőjének emlékezetét, ki az olasz poesis első és legnagyobb hőse, az irodalmi nyelv megalkotója és a politikai egység száműzött mátyrja volt.

Nemcsak egy költői lángelme, (oly mély, hogy csak Shakspeare áll mellette,) hanem egy eszme is üli most diadalát az Arno kies partjain.

A gvelf-ghibellin villongásokban, melyek anyira szétagolták a szegény Itáliát, a császárság küzdelemben állott, — még inkább, mint most — a pápasággal. A diadal a gvelfeké lön, kik az egyház hatalmáért küzdöttek, s Dante, kinek álma egy *császár alatti egység* lön, erős hitének és meggyőződésének üldözöttje lön.

A hely, mely szülte, egyszersmind száműzte őt, s porai most is Ravennában nyugszanak, de szelleme diadallal tért vissza koronkint, föllekesíteni a honfiakat, kik a szétagolt Olaszország egyesítésén fáradoztak.

E törekvésnek soha sem volt nagyobb sikere, mint napjainkban, s ez az oka és magyarázata annak, hogy Dante épen ma, születése után hat századdal, oly nemzeties ünnep hőse, minőben költő még aligha részesült a világon.

A Shakspeare-ünnepet a csodálat szülte, ezt a lelkesedés. Az a művelt emberek ünnepélye volt, ez az egész népé, mely örömben zajong és egy új élet küszöbén bevilágítja a mult idők szomorú éjszakáit, melyekben egy Dantenak száműzve bolyongani, egy Machiavellinek félreismerve börtönben ülni, s egy Savonarolának a máglyán kihalált szenvedni kellett.

Dante életének emléke ma ezer meg ezer szívben és lapon elevenül meg. Ujra olvassuk nagy és példátlanul magasztos szerelmének történetét, mely már gyermekkorában lángra gyújtá szívét „Beatrice“-je iránt, ki a másé, s aztán csakhamar a siré, de végre, a költő szerelme által, az emberiség egyik gyönyörévé lett; olvassuk kitüntetésait, magas tisztégeit, a pápához való küldetését, s végre száműzetésének szomorú és hosszú éveit.

Elszakitva a helytől, melyen annyira csüggött, elvesztve s folyvást istenítve azt, kit a világon egyedül szeretett, melyen érezve pártja vereségének súlyát, sovárogyva egy politikai eszmény (az egység) után, melynek valóításához alig lehetett már remény, ő is a fájdalom feneketlen forrásából merité azon nagy költeményt, melyet kortársai méltán neveztek „isteninek.“ E színjáték, mely a világ mindenségét foglalja magában, mint egy örökön égő tűzoszlop emelkedik ki a középkor zord homályából. Magán viseli ez időszak minden bélyegét, és mégis égi magasságban áll a fölött. A pokol szörnyü borzalmai s a paradicsom égi derüje oly színekkel vannak festve, melyek sohasem vesztik el drága becsüket. De mivel e művet mélyen tanulmányozni kell, s azon idők alapos ismerete nélkül megérteni, s a maga teljességében élvezni nem lehet — e nagy munka nem tartozik a széleskörű olvasmányok közé. Nehézárasu s meredek sziklák közt, melyeken nem mindenki bir áthatolni, fekszik az isteni forrás, melyből a tudósok, mélyebb szellemü költők és képirok, anynyi gyönyört, s alkotásaikhoz eszméket és tárgyakat meritnek. „Vita nouva“-ja (új élet-e), mely nagy szerelmének prózában irt története, sokkal többek előtt ismeretes, s ez — Császár Ferenc fordítása szerint — nyelvünkön is olvasható. Fogjuk-e birni valaha a „Divina comoediát is?“ nagy kérdés, miután e mű sikeres átültetése egy féléletet venne igénybe, s valódi mély tudományu költőt kíván. költészet e nagy fejedelmei is olyanok, mint a világ királyai; bizalmasan csak azok előtt tárják ki egész bensejüket, kik rangban és fényben legalább is nem nagy távolságra állanak tőlük. — Mi — a hétköznapi emberai — csak messziről

nézzük őket, s bámuljuk fényüknek ama sugarait, melyeket távolról futólag vetnek reánk.

A florenci ünnep egy világhódolat ily rendkívüli szellemnek. Nemcsak az olasz nemzet vesz abban részt, királyától kezdve a nép legutolsó osztályaig, hanem minden ország, melynek intézetei tudós képviselőket küldtek, vagy legalább egy-egy költeményt és üdvözetet. A magyar akadémia is külön diszes lenyomatban küldte meg *Arany János* ama mély költeményét, melyet Dante csodálatos szelleméhez irt.

Ma az egész művelt világ szeme e gyönyörű vá-

roszon függ, hol a piacokat megannyi virágkerettké varázsolták, hol a palotákon zászlók lebegnek, a színházakban Dante költeményei a legkitünőbb művészek ajkairól hangoznak, a zene, az ének s a nép öröme mind egy nagy költőt dicsőítenek.

Mily jól esik hallani a lelkesedés e dicsénekét ama helyről, honnan ez előtt csupán a költők mély panaszú elégiái hallatszottak! De Olaszország nem a halottak földje többé, minden él ott, örvend és lelkesedik!

1866: 775. Vadnai Károly.

Ujdon s á g o k.

* (*A nemzeti muzeumban*) mult vasárnap (lön ünnepélyesen fölvatva a *Széchenyi-terem*. 1859-ben alakult lelkes honleányokból bizottmány a végre, hogy a nemzeti muzeum egyik termét az intézet alapítója, gr. Széchenyi Ferenc emlékére valódi díszteremmé alakítsák át. A gyűjtés eredménye 27 ezer forintot tett, s a magyar hölgyek áldozatkészségéből nemcsak e terem szereltetett föl pompásan, hanem a könyv-, fegyver- és régiség-tárak is ékes szekrényeket kaptak. A Széchenyi-teremben a boltmennyezet közepére Magyarország cimere van festve, s a műfaragványok közt az ország minden megyéjének cimere látható; a bemenettel szemközt Széchenyi Ferenc képe áll. E díszteremben ment véghez az átadási ünnepély, mely alkalommal Pompéry János tartott beszédet, elmondva az eszme keletkezését, s kiemelve a Bohus-Szögyéni Antonia elnöklete alatt működött bizottmány fáradhatlan buzgóságát.

* (*Kmetty György*) mint Rónay Jácint írja a „Hon“-nak, híve maradt azon vallásnak, melyben született, és sohasem tért át az izlamra; ezt halála után életében többször nyilvánított kívánsága szerént, három honfitársa: Vukovics, Rónay, Mednyánszky a török követ előtt ki is jelentette. *Kmettyt* május elsején temették el a kensal-greeni protestáns sírkertben. A gyászmenet fényes és népes volt. A Londonban levő magyarok legnagyobb része a temetőig kísérte a koporsót, köztük Vukovics, Éber, Rónay, Mednyánszky, Joachim József, dr. Schlesinger Miksa, Pulszky Ferencnek egyik fia és Vámbéry. A magas-állású angolok közül jelen voltak Ducie és St. Mauer lordok, Teasdale őrnagy (a walesi herceg hadsegéde), sir Henri Havelock és több más tiszt. A török követ követségi személyzetével a sír körül állott, és mielőtt ezt lezárták, baráti kezek friss virágkoszorút tettek a koporsóra. Az elhunyt bátyja, dr. Kmetty, ki Debre-

centből Londonba sietett, néhány órával elkésett, s nem láthatta többé szeretett testvére hült tetemeit.

* (*II. Lajos király emléke.*) Turcsányi Soma ur Baár község mellett Tolnamegyében a Csele-patak partján azon helyen, hol II. Lajos magyar király elveszett, emléket állittat. Jókai Mórt kérte föl, hogy a pyramidalaku kőbe illesztett márványtáblára föliratot készítsen.

* (*A Széchenyi-szobor*) valószínűleg mégis illő helyére, a lánchídter közepére fog fölláttatni. Most azon közvetítő tervben történt megállapodás, hogy a költséges feltöltés elkerülése végett a monumentális szobor talapzata nem a lejtős helyiséggel meg nem egyeztethető lépcsőzetből, hanem a földszintről két és fél öl magasságra emelkedő sziklacsoportozatból alakitassék. E tervet a pestvárosi tanács is helyeslőleg terjesztette föl a helytartósághoz.

* (*A középducai magyar gőzhajó-társulat*) máj. 8-kán tartotta meg alakuló közgyűlését. Az elnöklő ifj. Bartal György megnyitó beszéde után Szathmáry Károly olvasta föl titkári jelentését, melyben a társulat történetét s jelen állását adta elő. Az eddig beérkezett iverken 1848. részvény van fedezve, s így e hasznos és életrevaló hazai vállalat létesítése biztosítottnak tekinthető. A társulat elnökéül Bartal György, alelnökökül Hajós József és Wahrmann Mór, titkáruul Szathmáry Károly választattak meg.

* (*Az első magyar biztosító-társaság*) közgyűlése alkalmával ujjalag kitént, mennyire gyarapodik évről évre e hasznos intézet. A mult év különösen kedvező volt a társulatra nézve. Az osztalék, mely 1863-ra egy részvény után 35 ft volt, ez idén 120 forintra emelkedett.

* (*Egy politikai fogoly*), Nagy Antal, ki 1863 óta Komáromban 5 évi várfogságra volt ítélve, e hó 2-án ő felségétől kegyelmet kapott.

* (*A budai népszínház*) diszleteit potom áron elárverezték.

* (*Rablógyilkosság Pesten.*) Liebich Nándor nevű szabadságos katona a Schmerling-ezredből máj. 7-én éjjel az ötpacsirta-utcában egy 32 éves nőt, valami Szommer Katalint meggyilkolt s mintegy öt ft értékű ruháját elrabolta. Az őrzőket befogta, s véres kendője a gyilkosság fölfedezésére vezetett.

* (*Rémített.*) Kaposvárról írják, hogy egy Kuka Márton nevű kercseligeti lakos előbb 9 éves fiát, azután 13 éves leányát az erdőbe vive megölte, s azután magát is kivégezte. A szerencsétlen hihetőleg örültségi rohamban követte el e borzasztó hármast gyilkosságot.

* (*A székesfehérvári Vörösmarty-szobor*) talapatának költségeire az illető bizottmány tárgysorsjáték rendezésére kért engedélyt, ezt azonban a bécsi pénzügyminiszterium megtagadta.

* (*Kivándorlás Fiuméből.*) A „Domobran“-nak írják, hogy az inség Fiuméből, s környékéről is sok lakost kivándorlásra kénytelenít. Az eddig Afrikába kivándorlottak nagyobb részt nem igen jóra való egyének voltak, de most az is megtörténik, hogy iparosok bezárják műhelyeiket, gyáraikat, s kivándorolnak. Egy legutóbbi gőzhajóval 25 ily iparos vándorolt ki, közelebbre pedig már ismét 8 ily egyén van előjegyezve.

* (*Liszt Ferenc*) apr. 25-én Rómában csakugyan az egyházi rendbe lépett, s látogatójegyein már „Abbé Liszt“-nek nevezi magát. Párisban lakó édes anyjához intézett levelében, mint Reményi tudatja, azt írta, hogy dacára e lépésének, adott szavához hiven eljön Pestre, a zenede augusztusi ünnepélyére.

* (*Lincoln gyilkosa*), John Wilkes Booth, midőn mintegy 30 főből álló bandájával a Potomacot át menekülni akart, az elfogatására küldött lovasság által körülvéetett, s kétségbeesetten védve magát, a harc közben agyonlövetett. Büntársát, Harroldot azonban élve fogták el. Az utolsó lázadó déli vezér, Johnston 40,000-nyi seregével együtt föltétlen megadta magát.

* (*Az amerikai nép*) Lovelben két embert, kik Lincoln meggyilkoltatását helyeselték, kátránnyal bekenve, tollakba hentergetett, s a városból kiűzte. A buffalói ex-elnök, Fillmore házáat pedig, mivel a nemzeti gyászban nem vett részt, a néptől talpig feketére mázolta be.

* (*A mexikói állapotok*) jellemzésére szolgál azon tény, hogy nemrég maga Sarolta császárné

nagy veszélyben forgott. Egy kirándulása alkalmával, a fővárostól nem messze, a Platerók — a vidék lakosai — el akarták fogni, s midőn a gyanus csapatokat észrevév, s visszafordult, golyók repültek kocsija után; csak nagynehezen jutott vissza a fővárosba sértetlenül. Juarez részére most is folyvást toborzanak; Californiában a magyar születésű Hainz ezredes működik ebben, s hamar összeszedett pár ezer ujoncot.

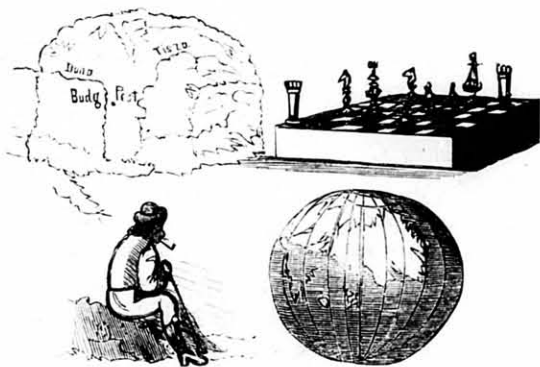
* (*Garibaldi*) Sutherland hg Caprera szigetén meglátogatta, s azt írja Londonba, hogy a tábornokot jó egészségben és erőben találta, de a sántaságtól Garibaldi sohasem fog megszabadulni.

* (*Napoleon Algirban*) lelkesedéssel fogadják, s mint jelentik, igen egészséges és jót tesz neki az ottani levegő.

* (*Sándor orosz nagyhg*) meghalt bátyja után nemcsak a trónt, de jegyesét, a szép Dagmar hercegnőt is örökli, kivel a jövő évben kél egybe. Mondják, hogy ez az elhunyt kivánsága volt, s az élők — elfogadták.

* (*A lengyel menekültek*) nagy számmal készültek Amerikába vándorolni, Langiewicz azonban határozottan ez ellen nyilatkozott, s kijelenté, hogy az erre vonatkozó izgatás az orosz kormánytól ered, melynek érdekében áll a lengyeleket Európából elzavarni.

Képtalányok.

1. I. egy. 1. I. Egy. I.

1. I. 1. 1. 1. egy. Egy. egy.

(Megfejtésük a 21-dik számban lesz.)

— A 18-dik számban közlött képtalányok értelme ez: Az első: „A szerencsétlenség ritkán jön egyedül.“

A második: „Minekutána, annakutána.“